

जाहीरतींचे दर.

सालील पन्नावर चौकशी करावी.
 व्यवस्थापक, अर्थ,
 'दुर्गाधिवास' पुणे २.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी
 रु. ४
 (२पाल इंग्राल माफ)
 किरकोळ अंकास
 एक आणा.

'अर्थ एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।

—कौटिल्य अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

वर्ष ७

पुणे, बुधवार, तारीख २४, सप्टेंबर १९४१

अंक ३९

* विमाक्षेत्रांतील 'कॉमनवेलथ' चें अढळ स्थान *
 १९४० चें पूर्ण केलेलें काम.....४५ लक्षांहून अधिक

★ बोलका-ढलपा ★

कंपनीची मालमत्ता	२७,८३,०००
सरकारी कर्जरोखे गॅरंटीड शेअर्स यांत गुंतविलेली रक्कम	८,९४,०००
रोकड व बँकेतील ठेवी	३,०९,०००
कंपनीच्या मुख्य कचेरीची इमारत } होस्पिटल कॉलनी व जमीन }	४,३८,०००
लार्डफ फंड	२०,६३,०००
कंपनीचें चालू काम	१,८७,१३,१८१
१९४० मध्ये दिलेले हेमस	८४,८५१

● कॉमनवेलथचीं वैशिष्ट्ये ●

- (१) विमदारांच्या हक्कांविषयी जागरुकता
- (२) भरभक्कम पायावरील आर्थिक सुस्थिति
- (३) काळजीपूर्वक काढकसरीची व्यवस्था
- (४) जनतेच्या विश्वासास पात्र झालेले डायरेक्टर बोर्ड
- (५) विम्याचे पैसे त्वरित देण्याबद्दलची दक्षता

कॉमनवेलथ

अॅशुअरन्स कंपनी लि., पुणे २.

—शाखा—

मुंबई—मद्रास—कलकत्ता—नाशिक—
 कराची—अहमदाबाद

एम्. एन्. मागवत, बी. ए.

अॅक्टिंग ऑफिस सुपरिटेण्डेंट.

★ सर्वत्र उत्साही व विश्वासू

● चेअरमन ●

एजंट्स पाहिजेत ★

खा. ब. एम्. एन्. मेथा,

C. I. E., M. B. E.

The Co-operators' Book Depot.

9, BAKEHOUSE LANE,
 FORT, BOMBAY.

The Only Book Depot of its Kind in India.

Specialising in

Books on Economics, Co-operation, Banking and Finance, Accountancy and Auditing, Commerce, Business Organisation, Rural Reconstruction and allied Subjects.

Books on all Subjects and of all Publishers in India, England and America are readily supplied at the published Prices.

DECCAN BOOK STALL

Booksellers, Publishers & Subscription Agents
 Fergusson College Road, Poona No. 4

- (1) We stock and supply Educational books, General books & Library books.
- (2) We supply Government of Bombay and Government of India publications.
- (3) We receive Subscriptions to Indian and Foreign periodicals.
- (4) We procure any book published anywhere and supply it at publisher's price.

विविध माहिती

बंगलोर व म्हैसूर शहरांतील बिकारी

बंगलोर शहरांत ५,७४९ व म्हैसूर शहरांत २,८०० बिकारी आहेत. त्यांपैकी अनुक्रमे २,२०० व १,१९० म्हैसूर संस्थानच्या बाहेरून आलेले आहेत. म्हणजे प्रत्येक ५ बिकार्यांत २ बिकारी म्हैसूरी व १ बिकारी बाहेरील आहेत. बहुतेक बिकारी पहिल्यापासूनच भिक्षेवर चरितार्थ चालवीत आहेत. त्यांनी दुसरा कोणताच धंदा केलेला नाही. बाहेरून येणारेच बहुतेक बिकारी घट्टेकट्टे आहेत व स्थानिक बिकार्यांत दुबळ्यांचे प्रमाण अधिक आहे.

भारापकर टेलरिंग कॉलेज

पुणे येथील भारापकर टेलरिंग कॉलेजला मुंबईच्या गव्हर्नरांचे सहाय्यार व बँकवर्द क्लास बोर्डाचे अध्यक्ष ना. जे. ए. मदन, आय. सी. एस. यानां भेट देऊन तेथील शिक्षणपद्धतीविषयी उत्कृष्ट अभिप्राय दिला. त्यांच्या भेटीच्या सन्मानार्थ संस्थेने मागसलेल्या जातार्थाचा दोन गरीब विद्यार्थ्यांना (गव्हर्नमेंट सर्टिफिकेट कोर्स फी रु. १२५) मोफत शिक्षण देण्याचे जाहीर केले आहे.

अमेरिकेची रशियाला मदत

अमेरिकेंत युद्धसाहित्य विकत घेण्याकरिता अमेरिका रशियाला १० कोटी डॉलर एवढी रकम उपलब्ध करून देत आहे. अमेरिकेने रशियाकडून मॅगनीज, क्रोमाइट, अॅल्युमिनाईट, टँटॅलम, इत्यादि द्रव्ये विकत घ्यावी व हीं द्रव्ये पाठविण्यापूर्वीच रशियास त्यांची रकम मिळावी आणि त्यांतून रशियाने अमेरिकेंत युद्धसहायाची सरेदी करावी, अशी ही योजना आहे.

मि. मॉटियू नॉर्मन

मि. मॉटियू नॉर्मन हे १९२९ सालापासून बँक ऑफ इंग्लंडचे गव्हर्नर आहेत. ७० वर्षांवरील भागीदाराने दायरेक्टरच्या जगिऱ्यादी पुनः उभे राहू नये, असा नियम आहे. त्याप्रमाणे मि. नॉर्मन ह्यांस पुनः उभे रहाता येत नाही, कारण त्यांचा जन्म १८७१ सालाचा आहे. कित्येक लायक लोक युद्धविषयक इतर कामगिरींत घुंतेलेले असल्याकारणाने, वरील नियमाची अंमलबजावणी थंडा केलेली जाणार नाही व मि. मॉटियू नॉर्मन हेच गव्हर्नर रहातील. लॉर्ड स्टॅप ह्यांचे जागी मि. जे. एम. फीन्स हे दायरेक्टर म्हणून येतील.

संप बेकायदा

सरकारच्या मजूर सात्याच्या नियंत्रणाखाली होणाऱ्या मत-नोंदणीत युद्धसाहित्याच्या कारखान्यांतील बहुसंख्य कामगारांनी संपास अनुकूल मत दिले तरच संप चालू दिला जाईल; नाहीतर तो बेकायदा ठरविला जाईल, असे केंद्राच्या सरकारने ठरविले आहे. बेकायदा संप करणाऱ्या कामगारास ५०० डॉलर दंड अथवा १२ महिने कारागृहवास, अशी शिक्षा दिली जाईल.

चेन्नसची देववेव

बॉम्बे बँकर्स क्लिअरिंग हाऊसमध्ये १९ सप्टेंबर, १९४१ रोजी संपलेल्या आवढ्यात २२ कोटी, १ लक्ष रुपयांच्या १,५०,२७८ चेन्नसची देववेव झाली.

विन्ध्याचा हुंसा

मालाच्या युद्धविषयक धोक्याच्या विन्ध्याचा हुंसा दूर शंभर रुपयांस दरमहा एक आणा होता. तोच दर कायम ठेवण्यांत आला आहे.

निर्गत व्यापारासाठी संघटित प्रयत्न

कापड, सातर, सिमेंट, लोखंड, पोलाद, कागद, रसायने, औषधे इत्यादि हिंदी मालाची परदेशी निर्गत वाढविण्याची सद्यत करण्याची एक योजना इंडियन सेंट्रल काँट्रोल कमिटीने आसली आहे. त्यासाठी पैसे संचय करून बाहेर प्रतिनिधीहि पाठविण्याचा विचार आहे. अफगाणिस्तान, इराण, अरेबिया, पॅलेस्टाइन, ईजिप्त, ऑस्ट्रेलिया, टाँगानिका, पूर्ण व दक्षिण आफ्रिका, सिलोन, ईस्ट इंडीज, ऑस्ट्रेलिया, न्यूझीलंड, इंडो चायना, इत्यादि देशांतील प्रमुख व्यापारी केंद्रांत व्यापारी प्रदर्शने मांडून वेवण्याचीहि कल्पना आहे. तसे कापडाच्या निर्गतीचाच प्रश्न हातांत घेण्यांत यावा व त्यासाठी एक बोर्ड नेमण्यांत यावे आणि त्यांत कापडाच्या धंद्यातील लोक व सरकारचे चार प्रतिनिधी असावे, अशी ही योजना आहे.

अंध्यांची पूढ

“अर्था”च्या गेल्या अंकांत, अंध्यांतील बळकाची पूढ करून ती विकण्याचा धंदा करता येतो, अशी माहिती दिली होती. ऑस्ट्रेलियांत, सिडने येथे अशी पूढ करणारा एक कारखाना उभारण्यांत येत आहे, त्यास ठाणगारी थंडसायुमी चींगमधून येणार आहे. दर आठवड्यास १ लक्ष, ६० हजार अंध्यांची पूढ त्या कारखान्यांत बनविण्यांत येईल व ती इंग्लंडकडे रवाना होईल.

शुद्ध्या आगबोटीचा नाश

भूमध्य समुद्रांत ब्रिटिशांनी सप्टेंबरच्या पहिल्या आठवड्यांत शुद्ध्याच्या १ लक्ष टनांच्या आगबोटी बुडविल्या. ऑगस्टमध्ये शुद्ध्याच्या १ लक्ष, ९८ हजार टनांच्या बोटीचा नाश झाला.

म्हैसूर सरकारचे ६३ १९४१-१९५१ चे कर्ज

वरील कर्ज १ नोव्हेंबर रोजी परत केले जाईल.

पेट्रोल साठवणुकीचावत नियम

पेट्रोलच्या रेगुलिंगमुळे काही मोटारवाले आपल्या शिलक उरणाऱ्या कूपन्सचा पेट्रोल सरेदी करून ते साठवून ठेवण्याकडे उपयोग करणाऱ्यांचा संभव आहे. मोटार मालकांस २० गॅलनपर्यंत पेट्रोल शिलक ठेवता येते. मोटारीच्या टाकींतील पेट्रोल वेगळेंच. तथापि, ६ गॅलन्सवरील पेट्रोलचा साठा स्वतंत्र जागेतच केलेला असला पाहिजे; ज्या ठिकाणी कोणीहि रहात नाही, काम करीत नाही अगर जमत नाही अशा ठिकाणीच तो साठा ठेवता येतो. प्रत्येक दळ्यांत ५ गॅलनपेक्षा अधिक पेट्रोल ठेवता कामा नये. ह्या नियमांचे उल्लंघन करणारास पहिल्या गुन्ह्यास ५०० रुपये व पुढे प्रत्येक गुन्ह्यास २,००० रुपये, इतक्या दंडापर्यंतची शिक्षा सांगितलेली आहे.

नवीन बीज योजना

म्हैसूर संस्थानातील जोग फॉल्ट हेड्रोइलेक्ट्रिक योजनेसाठी तेथील सरकारने २ कोटी, ८० लक्ष रुपयांचा संच मंजूर केला आहे. सुवातीस तेथील विद्युद्ग्रह्यांत २१ हजार अल्पशक्तीच्या विजेचे उत्पादन होईल.

ऑस्ट्रेलियन सरकारचे नवे कर्ज

ऑस्ट्रेलियाचे युद्धविषयक दुसरे कर्ज लवकरच उभारण्यांत येईल. सुमारे १ ३ अब्ज रुपयांच्या ह्या कर्जापैकी ४५ कोटी रुपये नवीन रकमेचे असून बाकी जुन्या कर्जांवरच्या कन्व्हर्शनने मिळतील. १९४५-४६ मधील परतफेडीच्या कर्जावर २ ३ ४ व १९५०-५१ मधील परतफेडीच्या कर्जांवर ३ ३ ४ व्याज मिळेल.

अनुक्रमणिका

१ विविध माहिती ... ५५८	४ राण्य— हिंदी निर्गत	४४४
२ हिंदुस्थानची लढाऊ कामगिरी ... ५५९	व्यापारास उत्तेजन—	
३ टाटा हेड्री-रलेन्ड्रिक कंपनी ... ५६०	युद्धाणी झलकात	
४ स्फुट विचार ... ५६१	५ मुंबईमधील कामगार वर्गाच्या रहाणीचे मान	५६३
अमेरिकेचे युद्धसहाय—	६ सड्कारी संस्थांचे अहवाल ... ५६४	
अमेरिकेचे उद्दिष्ट व कार्य—	७ विविधक बाजारभाव... ५६६	

अर्थ

बुधवार, ता. २४ सप्टेंबर, १९४१

हिंदुस्थानची लढाऊ कामगिरी

प्रस्तुत युद्धाच्या घडामोडीमध्ये हिंदुस्थानास मध्यवर्तीत्वाचे महत्त्व प्राप्त झाले आहे ह्याचा प्रत्यय दिवसातून दिवसा आधिकारिक येत आहे. पश्चिमेच्या बाजूस इंग्लंडच्या बाजूने अमेरिकन राष्ट्र प्रचंड 'युद्धागार' बनले आहे. पूर्वेकडे हिंदुस्थानास तसेच स्थान मिळाले आहे. ह्या विषयांची माहिती वेळोवेळी प्रसिद्ध होतच आहे. सेक्रेटरी ऑफ स्टेट फॉर इंडिया मि. एमेरी ह्यांनी लॅटिन अमेरिकेतील राष्ट्रांस उद्देशून रेडिओवर अलीकडे एक भाषण केले त्यांत हिंदुस्थानच्या लढाऊ कामगिरीचे वर्णन आले आहे. हिंदुस्थान देश सज्जगार बनला असून त्यांत आज मिठास.२५० कारखाने युद्धसामुग्री बनवित आहेत. ह्या देशांत राजकीय स्वरूपाची चळवळ चालू असली तरी हिंदी लोक एकमुखासने हिटलरशाहीचा निवेध करीत आहेत आणि हिटलरचा जय म्हणजे आपल्या सर्व राष्ट्रीय आकांक्षांचा शेवट होय ह्याची त्यांस पूर्ण जाणीव आहे असे मि. एमेरी म्हणाले. हिंदी महासागराच्या आजूबाजूस ब्रिटिशांचा मुलूस आहे आणि हितसंबंध गुंतले आहेत. त्यांच्या केंद्रस्थानी हिंदुस्थान असल्याने त्या देशाचे युद्धपहाय अत्यंत मौलिक आहे. युद्ध चालू होताच इजिप्त, एरन व सिंगापूर इकडे हिंदी सैन्य एकदम पादवण्यात आले. इरिट्रिया, अँबिसिनिया व सीरिया ह्या देशांत त्यांनी मोठे पराक्रम केले आहेत आणि इराक व इराण यांच्याही त्यांची कामगिरी बहुमोल झाली आहे. सिंगापूरच्या मान्य्याच्या आरमारी टिकाणाचे संरक्षण करण्यास मलाकाचे ब्रिटिश व ऑस्ट्रेलियन फौजांच्या बरोबरीने हिंदी सैन्य जप्यत. सधे आहे. त्या पूर्वीच्या युद्धांत त्यांनी आपले सौर्व दास्य वलेच आहे. पण आधुनिक सहास्रांच्या सत्र्याच्या प्रकाशक्रीयास मालमल्यांतहि त्यांचा पराक्रम व कोसल्य ही पूर्णपणाने कसोटीस उतरली असल्याचा पुरावा मि. एमेरी ह्यांनी सादर केला. हिंदुस्थानची दोन लक्ष फौज दोन वर्षांत दहा लक्षांपर्यंत येऊन पोहोचली आहे. हे सर्व सैनिक खुषीने कोर्सेस शिरले असून दररोज हजार लक्षां नवीन दासले होत आहेत अशीहि माहिती त्यांनी दिली. ब्रह्मसुरांच्या युद्धांत सुमारे पावणेचार कोटी रुपये

जमले आहेत आणि चार कोटी रुपये ब्रिटिश विमानदलास विमानांसाठी ह्या देशाने दिले आहेत ह्या गोष्टीचा उल्लेख त्यांनी केला. इंग्लंड व रशिया ह्यांस युद्धसामुग्री पुरवण्याची मोठी जबाबदारी अमेरिकेने आपल्या शारावर घेतली आहे. ह्या सामुग्रीच्या वनावटीस लागणारा बहुतेक कच्चा माल त्या देशांत मिळण्यासारखा आहे. तथापि, विशिष्ट जातीचा माल, विशेषतः वनस्पतिजन्य पदार्थ, हिंदुस्थानासारख्या एशियाटिक देशांत विपुल असल्याने त्याचा पुरवठा योग्य प्रमाणात केला जाणे अगत्याचे झाले आहे. ह्यासंबंधात चौकशी करून एशियाटिक देशांत स्वतःस आवश्यक असलेला माल मिळण्याची व्यवस्था करण्याच्या हेतूने पेरिसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांचे आर्थिक सहाय्यार, डॉ. हेन्री मॅन्डी, हे हिंदुस्थानांत येऊन आतां ते सिलोन, मलाया, दक्षिण चीन, हॉकडे सफर करणार आहेत. त्यांनी हिंदुस्थानांतून पुरवल्या जावयाच्या मालाची पहाणी केली आहे आणि येथील संबंधी अधिकाऱ्यांची चर्चाहि केली आहे. खनिज व वनस्पतिजन्य मालाचा यरपूर पुरवठा एशियाटिक देशांतून होण्यासारखा आहे असे त्यांचे मत आहे. युद्धसामुग्रीचे उत्पादन आतां सारखे वाढवावे लागणार असून त्यास लागणाऱ्या कच्च्या मालाची उणीव भासून येणाती शत्रुसामुग्री मिळू नये अशी तरतूद करावयाची आहे असे डॉ. मॅन्डी ह्यांनी एका मुलासर्तीत कळवून घेतले. सगिमतले. युद्धकायाचे बावर्तीत हिंदुस्थानचे मध्यवर्ती स्थान कसे महत्त्वाचे झाले आहे हे त्यांच्या पराणीच्या उपक्रमावरूनहि दिसून येत आहे. हिंदी कच्च्या मालाचा पुरवठा अमेरिकेस तात्काळ मिळण्यास प्रारंभ व्हावा, ह्यासाठी त्यास पैशाची मदत अमेरिकेकडून कशी होऊ शकेल, ह्याचा विचार चालू आहे. कच्च्या मालाच्या उत्पादनाची व पुरवठ्याची कंत्राटे हिंदुस्थानांत देऊन अप्रत्यक्ष रीतीने त्यांस पैसे पुरविले व काम लवकर करून देणे, ह्या स्वरूपात बहुशः ही गोष्ट घडवून आणण्यात येईल.

हिंदुस्थान सरकारच्या पुरवठा सत्याचे सभासद, सर एच. पी. मोदी, ह्यांनी नुकतेच एका मुलासर्तीत हिंदी मालाच्या उत्पादनाच्या व पुरवठ्याच्या समाधानकारक परिस्थितीबद्दल प्रशंसा द्वार काढले. युद्धास प्रारंभ झाला, त्यावेळी हिंदुस्थानाची औद्योगिक तयारी मुळीसुद्धा नव्हती. ह्या एघीने, अल्पावधीत हिंदुस्थानांत केलेली प्रगति संतोषकारक समजली पाहिजे, असे त म्हणाले. युद्धकामगिरीचा आपला वाटा हिंदुस्थान उत्कृष्टपणे उचलीत आहे, हे दाखवून दिसून येईल. सत्याच्या आणीबाणीच्या प्रसंगी हिंदुस्थानाने कच्चा व पका माल पुरविण्याची तत्परता दाखविले योग्य आहे. तथापि हिंदुस्थानच्या स्वतःच्या संरक्षणाचे एघीने अथाप बरेच कार्य होणे आवश्यक आहे. युद्धोपयोगी उत्पादनाचे बावर्तीत स्वयंपूर्ण होणे व सर्व पुरवठा कच्चा माल स्वतःच तयार करणे, ह्या बाबी आगत्याच्या आहेत. प्रत्यक्ष हिंदुस्थानांत शत्रुपक्षीयाचे आघात होऊ लागले, तर त्यास प्रतिकार करण्याची तयारीहि जगतेने करून ठेवणे आवश्यक आहे. मि. सिमिंगटन ह्यांनी मुंबई येथे ह्या विषयावर मुक्तच भाषण केले, त्यांत त्यांनी ह्या प्रश्नाचेच विवेचन केले. मुंबईसारख्या शहरावर हल्ला आला, तर त्याच्या अनिष्ट परिणामांपासून बचाव करण्याचा संघटित प्रयत्न लोकांनी केला पाहिजे असे त्यांनी सांगितले. (इतर टिकाणी चालू असलेल्या युद्धासाठी) अतुल्यबद्धते साहित्य पुरवणे, माण्यार नाही, प्रत्यक्ष प्रयोग आला तर त्यास तोंड देण्यासाठी सावध रहाणे आणि त्याकरिता सर्वांनी सहकार्यने तयारी करणे आवश्यक आहे.

टाटा हेड्रो-इलेक्ट्रिक कंपनी

वरील गटांत टाटा पॉवर कंपनी, आंध्र व्हॅली पॉवर सझाय कंपनी व टाटा हेड्रो-इलेक्ट्रिक पॉवर सझाय कंपनी, अशा तीन कंपन्या येतात. ३० जून, १९४१ अखेर संपलेल्या वर्षी ह्या तीनही कंपन्यांचा व्यवहार वाढला, परंतु त्याबरोबर कराचा भारहि त्यांजवर अधिक पडला. १९३८-३९ मध्ये त्यांनी ६२३ कोटि युनिट्स वीज विकली होती; १९३९-४० मध्ये हा आकडा ६१ कोटि झाला, परंतु १९४०-४१ मधील सपाचा आकडा ७७.३ कोटि युनिट्सवर गेला.

टाटा पॉवर कंपनी

घसान्यासाठी १२ लक्ष, ७८ हजार रुपये व कर भरण्यासाठी ११ लक्ष, १ हजार रुपये अशी तारतूद केल्याबरोहि कंपनीस ३० लक्ष, ६४ हजार रुपये निवळ नफा उरला. त्यांत मार्गांत वर्षातील बाकी नफा ५ लक्ष, ४३ हजार रुपये व प्रेफरन्स मार्गांवरील डिव्हिडंडमधून वजा केलेला प्राप्तीवरील कर १ लक्ष ६ हजार रुपये ह्या रकमा मिळविल्या, म्हणजे नफा वाटणीस ३७ लक्ष, १३ हजार रुपये उरतात. भागीदारांस प्रेफरन्स भागांवर ७.३% व प्रत्येक ऑर्डिनरी भागास ४.५ रुपये (करमाफ) असे डिव्हिडंड देण्यांत येईल. प्रेफरन्स भागांवरील डिव्हिडंडमधून प्राप्तीवरील कर कापून घेण्यांत येईल.

आंध्र व्हॅली पॉवर सझाय कंपनी

घसान्यासाठी ६ लक्ष रुपयांची व करांसाठी ७ लक्ष, ७१ हजार रूंची तारतूद केल्यावर, वर्षाअखेर कंपनीस १८ लक्ष, ४२ हजार रुपये निवळ नफा उरला. त्यांत शिलकी नफा ३ लक्ष, ७५ हजार रुपये व प्रेफरन्स भागांवरील डिव्हिडंडमधून कराचे कापलेले ५६ हजार रुपये मिळविले, म्हणजे एकूण नफा रुपये २२ लक्ष, ७४ हजार रुपये होतो. त्यांतून भागीदारांस प्रेफरन्स भागांवर ७.३% (त्यांतून कर कापून घेणेचा) व प्रत्येक ऑर्डिनरी भागास ४.५ रुपये (करमाफ) असे डिव्हिडंड मिळेल.

टाटा हेड्रो-इलेक्ट्रिक पॉवर सझाय कंपनी

घसान्यासाठी ३ लक्ष रुपये व करांसाठी ८ लक्ष, ९ हजार रुपये बाजूस काढून २२ लक्ष, ९४ हजार रुपये नफा उरतो, त्यांत शिलकी नफ्याचे व डिव्हिडंडमधून कापलेल्या कराचे अनुक्रमे २ लक्ष ५७ हजार व १ लक्ष २ हजार रुपये मिळवले, म्हणजे नफा वाटणीस २६ लक्ष, ५२ हजार रुपये होतात. भागीदारांस प्रेफरन्स भागांवर ७.३% (त्यांतून कर कापून घ्यावयाचा) व ऑर्डिनरी भागांवर ७.३% करमाफ डिव्हिडंड मिळेल.

वरील तिन्ही कंपन्यांत टाटा हेड्रो-इलेक्ट्रिक पॉवर सझाय कंपनी ही सर्वांत जुनी आहे. तिची स्थापना १९१५ साली झाली. तिचे पॉवर हाऊस घाटासाळी सोपोली येथे आहे. त्यानंतर आंध्र व्हॅली पॉवर सझाय कंपनीची स्थापना झाली. ही कंपनी टाटा हेड्रोला दरसाल आपल्या नफ्यापैकी १५% रकम (किमान ५० हजार रुपये) देते. टाटा पॉवर कंपनीकडूनहि तिच्या नफ्याचा १०% भाग टाटा हेड्रोला मिळतो.

मुंबई इलाख्यातील सहकारी चळवळीच्या केंद्रस्थानी

असलेली

शेतकऱ्यांची प्रांतिक बँक

म्हणजेच

बॉम्बे प्रॉव्हिन्शियल को-ऑपरेटिव्ह बँक, लिमिटेड.

(सहकारी कायद्यान्वये नोंदलेली)

स्थापना १९११.

मुख्य काचेरी-सर विठ्ठलदास ठाकरसी मेमोरिअल बिल्डिंग
९, बँक हाउस लेन, कोट मुंबई.

शाखा

१ बारामती (जि. पुणे)	१८ अकलूज (जि. सोलापूर)
२ सानारा (,, सतारा)	१९ विरमगांव (,, अहमदाबाद)
३ इस्लामपूर (,, ,,)	२० बुळें (,, प. सातदेश)
४ कन्हाड (,, ,,)	२१ दोंडाईचे (,, ,,)
५ तासगांव (,, ,,)	२२ शिरपूर (,, ,,)
६ किल्लोकरवाडी (,, ,,)	२३ शहादे (,, ,,)
७ शिराळे (,, ,,)	२४ नंदुरवार (,, ,,)
८ कोरेगांव (,, ,,)	२५ साकी (,, ,,)
९ बाई (,, ,,)	२६ शिंदेदे (,, ,,)
१० अहमदनगर (,, अहमदनगर)	२७ तळोदे (,, ,,)
११ शेनगांव (,, ,,)	२८ मालेगांव (,, नाशिक)
१२ कोपरगांव (,, ,,)	२९ सटाणा (,, ,,)
१३ बेलापूर (,, ,,)	३० कळवण (,, ,,)
१४ राहुरी (,, ,,)	३१ लासलगांव (,, ,,)
१५ भिवंदी (,, ठाणे)	३२ नांदगांव (,, ,,)
१६ पालघर (,, ,,)	३३ दोहद (,, पंचमहाल)
१७ कल्याण (,, ,,)	३४ कालोळ (,, ,,)

या बँकेत मुदतीच्या, चालू व सेव्हिंग बँक ठेवी

स्वीकारल्या जातात

आणि

इलाख्यातील बहुतेक सर्व प्रमुख ठिकाणी हुंडीचा व्यवहार केला जातो.

या बँकेत घेण्यात येता, शेतकरी व इतर अल्प उत्पन्नाचे लोक, यांच्या प्रत्यक्षपणे उपयोगी पडतो.

पूर्ण माहितीकरिता हेडऑफिस अगर शाखा कचेऱ्यांस लिहा.

व्ही. एल. मेहता,
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

सुट्ट विचार

अमेरिकेचे युद्धसहाय

अमेरिकन व्यापाराच्या समुद्रावरील मार्गांत जर्मनीचीं ठढाऊ जहाजां किंवा विमाने आढळल्यास त्यांवर तात्काळ गोळीबार करण्यांत येईल अशी घोषणा प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांनी केल्यापासून युद्धाच्या घटामोडीस नवीन व महत्त्वाचे वळण लागले आहे. अमेरिकेनें जर्मनीशीं प्रत्यक्ष युद्ध पुकारले नसले तरी त्या राष्ट्रांच्या वतीनें जर्मनीस केलेले आन्धान ही वस्तुतः युद्धाची ग्वाहीच आहे असा प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांच्या घोषणेचा अर्थ लावण्यांत येत असून त्यांचे मर्म लक्षांत घेणे अवघड नाही. अमेरिकन सरकाराची ह्या बाबतीतली भूमिका अगदी स्पष्ट आहे. हिटलर-शाहीचा विजय होणे म्हणजे मानवी स्वातंत्र्याचा रुढट होणे होय. ह्याकरितां जर्मनीशीं झगडणाऱ्या सर्व देशांस अमेरिका सहाय देईल. अमेरिका संघाच्या रक्षणान्नाहि हा सरळ मार्ग आहे. आज युरोपियन राष्ट्रांवर जे अरिष्ट कोसळले आहे ते हिटलरशाहीचा विजय झाल्यास उघां अमेरिकेवरहि येणार आहे आणि त्याचा वेळींच प्रतिकार करणे हें आपलें कर्तव्य आहे. ह्या घोरणांत स्वार्थ आणि परमार्थ दोन्ही आहेत. प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांची विचारसरणी अशा प्रकारची आहे. तीस अनुसरून अमेरिका इंग्लंड, चीन, रशिया इत्यादि राष्ट्रांस युद्धसामुग्री सढळ हातांनी पुरवाते आहे. त्या संबधांतले आकडे प्रसिद्ध होत आहेत त्यांवरून हें सहाय केवढ्या प्रचंड प्रमाणावर चालले आहे ह्याची कल्पना येते. प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांनी जर्मनीस नुकतेच आन्धान केले आहे. त्याचा ब्रिटिश राष्ट्रास फार मोठा उपयोग होणार आहे. पश्चिम व पूर्व ह्या दोन्ही बाजूंच्या समुद्रावरचे निश्चित केलेले मार्ग व्यापारास लुले रहातील अशा रीतीनें त्यांचे संरक्षण करण्याचे अमेरिकेनें ठरवले आहे. इंग्लंड, चीन व रशिया ह्यांस पोहोचवा-वयाच्या युद्ध सामुग्रीच्या सुरक्षितपणाची जबाबदारी अमेरिकेनें स्वतः घेतली असल्यानें त्या राष्ट्रांस जरूर असलेला युद्धोपयोगी माल त्यांस निर्वेध रीतीनें मिळेल एवढेच नव्हे तर समुद्रावरील वहातुकीचे संरक्षण करण्याच्या कर्तव्याचा ब्रिटिश आरमाराचा बोजा हलका होऊन ब्रिटिश लढाऊ जहाजांचा उपयोग इतर युद्धक्षेत्रांत व युद्धकार्यांत करण्याची उत्कृष्ट संघि इंग्लंडच्या पदवीं पडे. "लीज अँड लँड" कायद्याअन्वये पुरवण्यांत येणारा अमेरिकन माल ज्या त्या देशांस सुरक्षितपणाने पोहोचवण्याची जोशीम अमेरिकेनें पत्करली आहे. ही प्रस्तुत युद्धांतली अत्यंत महत्त्वाची घटना आहे असें म्हटले पाहिजे.

अमेरिकेचे उद्दिष्ट व कार्य

अमेरिकेच्या कायदेमंडळाचे "लीज अँड लँड" कायदा मंजूर करून जर्मनी-इटली-जपान ह्या त्रिकुटाविरुद्ध झगडणाऱ्या राष्ट्रांस युद्धसामुग्री पुरवण्याचा मार्ग मोकळा करून दिल्यापासून गेल्या आंगस्ट अखेर ४८ कोटि डॉलर किंमतीचा (सुमारे १७० कोटि रुपये) माल ह्या ब्रिटिश पद्धतीनें अमेरिकेतून बाहेर गेला असल्याची माहिती प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांनी कॉमिसला सादर केली आहे. युद्धसामुग्रीबाबत इतर मदत देण्यांत येत आहे तिचाहि त्या आंकड्यांत समावेश झालेला आहे. लढाऊ विमाने, चिलसती गाड्या, आगबोटी ह्यांचा जोप अमेरिकेमधून वाई

लागला आहे आणि त्याचा प्रवाह हळू हळू वृद्धित होत जाऊन अखेर त्याच्या पुरामध्ये जगास जिंकू पहाणाऱ्या हिटलरशाहीस जलसमाधि मिळेल असा विश्वास प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांनी आपल्या वृत्तांतत प्रकट केला आहे. अमेरिकेचे युद्धसहाय प्रामुख्याने इंग्लंडला होत असले तरी त्याच्या मर्यादित बारा राष्ट्रांसाठी आहेत. त्यांच्या यादीत चीन, पोर्लंड, ग्रीस, युगोस्लाव्हिया, नॉर्वे, बेल्जियम, नेदरलँडस, ब्राझील इत्यादि राष्ट्रांची नांवे असून कमी-अधिक प्रमाणांत त्या सर्वांस अमेरिकेची मदत झाली आहे व होत आहे. "दुसऱ्याविषयीं वाटणारी सहानुभूति किंवा परोपकार धा-विषयींचा हा प्रश्न नाही. राष्ट्रांच्या स्वातंत्र्यावर होणाऱ्या हल्ल्याचा प्रतिकार एकट्या हुकट्याच्यानें होणे अशक्य आहे. युरोप संघांत जर्मनीचे युद्धयंत्र धिंगाणा घालीत आहे त्याचा नाश व्हावयाचा असेल तर सर्व स्वातंत्र्येप्री लोकांनी आपली शक्ति एकवटली पाहिजे आणि जेथे जेथे हिटलरशाही गडबड करू पाहील तेथे तेथे तिला ठेवून टाकले पाहिजे." प्रेसिडेंट रूझवेल्टनी कॉमिसला पाठवलेल्या वृत्तांतत आपले मनोगत वरील आशयाच्या वाक्यांनी ध्वनित केले आहे. अमेरिकेच्या युद्धसंबंधाच्या घोरणाचे रहस्य पुष्कळ वेळां गूढमय आहे असे वाटते. त्याचा उल्लाह प्रेसिडेंट महाशयांनी वारंवार काढलेल्या उद्गारांनी होण्यासारखा आहे.

इराण

जर्मनीनें आपल्या हस्तकांकरवीं इराणमध्ये एवढे वजन घात करून घेतले होते कीं तेथील शाहास इंग्लंड व रशिया ह्यांनी केलेली त्यांच्या राज्यांतली जर्मन लोक काढून टाकण्याविषयीची मागणी पुरी करतां येणे शक्य झाले नाही आणि स्वतःसच राज्य-त्याग करावा लागला. निरनिराळ्या उद्योगांतले तज्ज्ञ ह्या नात्यानें अनेक जर्मन इराणमध्ये महत्त्वाच्या जागा व्यापून बसले होते आणि संघि साधून इराणी राज्यसत्ता इंग्लंड व रशिया ह्यांच्या-विरुद्ध उदभवण्याचा त्यांच्या बेत होता. सीरिया व इराक ह्या देशांत जी गोष्ट साधली नाही ती इराणामध्ये यशस्वी करण्याचा जर्मनीचा बेत होता. राकेल तेलाचा इराणमधील मोठा साठा हस्तगत करणे आणि हिंदुस्थानच्या सरहद्दीच्या बाजूस गडबड माजवणे ही योजनाहि हिटलरच्या कार्यक्रमांमध्ये होती. हा जर्मन व्यूह हाणून पाहण्यासाठी इंग्लंड व रशिया ह्यांस आपल्या फौजा इराणमध्ये पाठवाव्या लागल्या. त्यांच्याशीं न ठढांत सामोपचाराने हें प्रकरण मिटवण्यास इराणचा शाहा थोडी अळोटळ करून अखेर तयार झाला आणि दोन पक्षांचे दरम्यान मित्रत्वाचा व परस्पर सहाय्याचा करार होण्याचे ठरले. परंतु आपल्या राज्यांतली जर्मन इंग्लंड व रशिया ह्यांच्या स्वाधीन करण्याची इच्छा किंवा शक्ति त्यामध्ये नव्हती. त्याच्या कारभारासंबंधानेहि मंत्रिमंडळ व प्रजा ह्यांचेमध्ये असमाधान होतें. राजकीय व आर्थिक सुधारणांविषयी लोकांनी ह्याच वेळेस मागणी केली. ह्या परिस्थितीस तोंड देण्याचे सामर्थ्य आपणांत नाही असे पाहून इराणच्या शाहाने शेवटी राज्यत्याग करून आपल्या मुलाच्या हातीं सर्व अधिकार दिला. हा गोंधळ असाच चालू देणे म्हणजे इंग्लंड व रशिया ह्यांनी आपलें काम अर्धवट करण्यासारखे झाले असतें. राज्यकारभाराची चढी नीट बसवून शांतता स्थापित करण्यास इराणी सत्ताधाऱ्यांस पाठिंबा देण्याकरितां त्यांनी आपल्या फौजा इराणची राजधानी, तेहरान येथे पाठवल्या. इराणमधील ह्या घटामोटीमुळे इंग्लंडची

एशियामधील बाजू बळकट झाली असून जर्मनीच्या पाताळयंत्री राजकारणास चांगला शह बसला आहे.

हिंदी निर्गत व्यापारास उत्तेजन

युरोपाच्या बाजूची हिंदी मालाची गिन्हाइकें बंद झाल्यामुळे आणि जपानशी होणारी देवघेव बंद झाल्याकारणाने त्या मालाच्या सपासाठी हुसत्या बाजारपेठा शोधून काढणे अगत्याचें झाले आहे. हिंदी निर्गत व्यापारास आशिया व आफ्रिका संघांत किती वाव आहे ह्याची चौकशी करून ह्या बाजूच्या बाजारांत हिंदी मालाचा तप होईल अशी व्यवस्था करण्याच्या उद्देशाने एक योजना नुकसच आसण्यांत आली आहे. इंडियन सेंट्रल कॉटन कमिटीने ह्या बाबतींत पुढाकार घेऊन कांहीं पद्धतशीर सूचना केल्या असून त्यांवर गिरणी मालकांच्या मेढळांचे अभिप्राय मागवले आहेत असें समजते. निर्गत व्यापाराविषयीच्या वरील योजनांत कापड, सासर, कागद, लोखंड, पोलाद, औषधे इत्यादि मालाचा अंतर्भाव करण्यांत आलेला आहे. असल्या मालास शेजारच्या देशांत किती मागणी आहे ह्याची चौकशी करून त्याच्या सपाची तरतूद करणें हें कार्य संघटनात्मक पद्धतीने करण्याचें वाटत आहे. आफगाणिस्तान, इराण, तांबड्या समुद्रातील बंदरे, अरेबिया, पॅलेस्टाइन, दक्षिण आफ्रिका, सिलोन, ऑस्ट्रेलिया, न्यूझीलंड इत्यादि देशांत हिंदी माल गिन्हाइकांच्या नजरेस आणणें, त्यांच्या गरजांची माहिती येथील कारखानदारांस देणें, परकी गिन्हाइकांस हिंदी मालाची माहिती होण्यासाठी येथें व बाहेर संग्रहालयें थापणें इत्यादि बाबी नवीन काढावयाच्या संस्थेच्या कार्यक्रमांत आहेत. त्या संस्थेच्या घटनेची रूपरेखा स्थूल मानानें आसण्यांत आली आहे. हा उपक्रम अभिनेदनीय आहे ह्यांत शंका नाही.

युद्धाची हालचाल

सध्या रशियन आघाडीवर जर्मन फौजांची जोराची घटपड चालली आहे, ती लेनिनग्राड, किप्लव व ओडेसा कार्बीज करण्यासाठी आहे. लेनिनग्राडवर तर अत्यंत निकराचे हजे जर्मन सेनानी चढवीत आहेत. कांहीं झाले, कितीही प्राणहानी झाली व लढाऊ सामग्री कोणत्याही प्रमाणांत नाश पावली तरी तें शहर हस्तगत करण्याचा त्यांनी चंग बांधला आहे. तितक्याच निकराने व निश्चयाने लेनिनग्राडभोवताली रशियन सैन्य लढत आहे. कितीही स्वार्थत्याग करावा लागला तरी लेनिनग्राड शत्रूच्या हातीं पडूं यावयाचें नाही असा त्यानें संकल्प केला आहे. ह्या कारणाने जर्मन सैन्याची प्रगति त्या शहराच्या बाजूस मुंगीच्या पायाने होत आहे आणि त्यास पावलागणिक भयंकर नुकसान सोसावें लागत आहे. ओडेसाचें रक्षण रशियन फौज लेनिनग्राड-प्रमाणेंच करीत आहे. कीप्लवला उत्तर व पूर्व ह्या बाजूनीं घेरून ते कार्बीज करण्याचा शत्रूचा प्रयत्न असून युकेनच्या दक्षिणेकडे ह्याच प्रकार त्यानें चालवला आहे. फ्रीमियाचें द्वीप व युकेन ह्यांची ताटातूट करून काळ्या समुद्रांत स्वतःचें वर्षेस्व स्थापण्याचा जर्मनीचा नेत आहे असें दिसते. तो यशस्वी झाला म्हणजे कॅकेशसकडे मोर्ची वळवण्याची त्याची योजना असली पाहिजे असा तर्क करण्यांत येत आहे. रशियातील रणभूमीच्या मध्यावर स्मॉलेंस्कच्या बाजूस जर्मनीस माघार घ्यावी लागली आहे आणि ह्या पीढेहाटीचा अनुकूल परिणाम इतर रणांगावावर थोडाबहुत आल्यावांचून रहावयाचा नाही. रशियांतले युद्ध वर्ध-

कालीन होणार ह्याविषयी जर्मनीसहि शंका उरलेली नाही. रशिया तर आपले सैन्य वाढवीत असून त्यास अंतिम विजयाविषयी मुळीच संशय वाटत नाही. त्याचें मनुष्यबळ सारलें वाढत जाणार असून युद्ध-सामग्रीची मदत त्यास अमेरिका व इंग्लंड ह्यांचेकडून मिळावयास लागली आहे. युद्ध लांगेणे ही गोष्ट जर्मनीच्या योजनांस प्रतिकूल असून त्यांत हिटलरशाहीच्या नाझाचें बीज आहे. जर्मनीनें व्यापलेल्या प्रत्येक देशांत नात्सी लोकांविषयीचा द्वेष पसरत आहे. अमेरिकेचें सहाय इंग्लंडला आतां निश्चित रीतीनें मिळण्याची व्यवस्था प्रेसिडेंट रूझव्हेल्ट ह्यांनीं प्रकट केलेल्या धोरणाप्रमाणें झाली आहे. पूर्व आशियांत इंग्लंड व अमेरिका ह्यांची स्वसंरक्षणाची जप्यत तयारी झाली असून स्वतःचे युद्धाचें धोरण आसणें जपानला कठिण वाटत असल्याची चिन्हें दिसत आहेत. पश्चिम एशिया व उत्तर आफ्रिका ह्यांचे बाजूस इंग्लंडनें शत्रूच्या हालचालीचा प्रतिकार करण्याची उत्कृष्ट व्यवस्था करून ठेवली आहे आणि ब्रिटिश विमानदलाचे हजे प्रत्यही पश्चिम जर्मनीवर व फ्रान्सच्या किनाऱ्यावर होत आहेत. त्याच्या मान्यापुढें इटली तर हतबळ होऊन गेला आहे. आणि भूमध्य समुद्रांत ब्रिटिश आरमाराची पकड कायम आहे ह्या रीतीनें रशियन मोहीम हिटलरच्या आंगुळट आल्यासारखें झाले असून त्याच्या सैन्याची प्रगति पूर्वेच्या बाजूस होत असली तरी तिला भयंकर किंमत यावी लागत आहे. ह्या कारणाने युद्धपरिस्थितीचा आढावा घेतला असतां हिटलरच्या नाझाचे दिवस जवळ येत चालल्याचें स्पष्ट दिसून येते. अधिक काळपर्यंत कोणता पक्ष तर घरून रहाणार ह्यावर युद्धांतला जयापजय अवटंनून रहाणार आहे. ह्या दृष्टीनें विचार करतां ह्याच विचारास पुढी मिळते.

वि न्यू ऑर्बिटंट इन्ड्युअरन्स कं. लि.

सामान्य जनतेस ऑर्बिटंट इन्डस्ट्रिअल विन्याचा फायदा उपलब्ध करून देण्याच्या उद्देशाने वरील कंपनीची स्थापना पुणे येथें झाली आहे. कंपनीच्या बोर्डाचे अध्यक्ष श्री. न. ग. पवार बी. ए., बी. ई. हे असून श्री. दाजीसाहेब पटवर्धन, बी. ए., दिवाण बहादुर नि. चिं. लिमचे, बी. ए., एल. एल. बी., श्री. रा. ग. कुबेर, बी. ए., एल. एल. बी., अॅडव्होकेट, श्री. सं. पां. गोसले, बी. ए., एल. एल. बी. वकील व श्री. मा. पं. सामण, एम. ए. (वर्ल्ड वॉईड) हे डायरेक्टर आहेत. श्री. ह. र. नगरकर, बी. ए., बी. टी. हे मॅनेजिंग डायरेक्टर असून श्री. म. वा. गोळे व श्री. रा. य. रानडे, बी. ए., हे सेक्रेटरी आहेत. कंपनीची स्टॅट्यूटरी सभा ता. ३०-९-४१ रोजी आहे. कंपनीनें अद्यावधीत प्रत्येकीं ५० रुपयांचा असे ४८९ ऑर्डिनरी भाग स्वपविले आहेत व त्यासाठी मोकरेज अगर इतर सर्वे केलेला नाही. कंपनीच्या पुढील कामकाजावर प्राथमिक सर्वांचा मोठा बोजा पडणार नाही, कारण आजपर्यंतचा एकूण प्राथमिक सर्वे फक्त ४१९ रुपयांचा असून त्यापैकी सर्वे रक्कम आवश्यक सर्वांची अशीच आहे. कंपनीच्या चालकांचे काटकसरीचें धोरण स्तुत्य आहे.

युद्धसाहित्याचें उत्पादन

मुंबई विभागाने आतापर्यंत ११ कोटि, ३१३ लक्ष रुपये किंमतीच्या युद्धविषयक मालाचें उत्पादन केले आहे. ह्या विभागास एकूण ५,०३१ ऑर्डरी मिळाल्या.

मुंबईतील कामगारवर्गाच्या राहणीच्या सर्वांचे मान कसे आकारतात ?

मुंबईतील कामगारवर्गाच्या राहणीचा सर्व आकारण्याची पद्धत काय आहे याविषयीचा लेख 'लेबर गॅझेट'च्या सन १९३७ च्या जून महिन्याच्या अंकात आला होता. राहणीच्या सर्वांचा प्रमाणशीर आकडा या गॅझेटमध्ये दर महिन्याला प्रसिद्ध होत असतो. हा राहणीचा सर्व आकारण्याची पद्धत कशी असते यासंबंधाने कामगारांना माहिती व्हावी म्हणून जून १९३७ च्या लेबर गॅझेटमध्ये प्रसिद्ध झालेला लेख "गिरणी समाचार"मधून यासाठी उद्बुत करीत आहोत. त्यावरून, "अर्थी"च्या ता. १३ ऑगस्टच्या अंकातील महागाई भरषाविषयीचा मजकूर व तत्का अधिक चांगल्या रीतीने समजू शकेल.

इंटेक्स नंबर

मुंबईतील कामगारवर्गाच्या राहणीचे प्रमाण दर्शविणारा आकडा (याला इंटेक्स नंबर म्हणतात.) प्रथमतः सन १९२१ मध्ये प्रसिद्ध करण्यात आला. हा इंटेक्स नंबर अहमदाबाद आणि सोलापूर येथील इंटेक्स नंबर ज्या पद्धतीवर आकारण्यात आले होते, त्या पद्धतीवर आकारला नव्हता. इंटेक्स म्हणजे चरितार्थाळा लागणाऱ्या पदार्थांची यादी व यादीतील निरनिराळ्या पदार्थांचे महत्त्व बरोबर कळण्यास मार्ग नसल्यामुळे सरसकट एकूण जिनसांच्या स्वरूपाचे हे प्रमाण आकारण्यात आले होते. म्हणून मुंबईतील सर्वसाधारणपणे एका कामगाराच्या कुटुंबात जे निरनिराळे पदार्थ लागतात त्यांच्या किंमतीच्या मानाने त्या पदार्थांचे महत्त्व बसविण्यात आले. हे पदार्थ किती लागतात यासंबंधाने प्राथमिक तपास लेबर ऑफिसने केला. हा तपास मुंबई शहरांत मे १९३१ आणि एप्रिल १९३२ या दरम्यानची मुदत घरून केला आणि फेरतपास मे १९३२ आणि जून १९३३ या मुदतीच्या दरम्यानचा केला. हा जो दुसऱ्यांदा तपास केला, त्या तपासांत दिसून आलेला सर्व हा मुंबईच्या कामगारवर्गाच्या राहणीच्या सर्वांचे सुधारून बसविलेले प्रमाण निश्चित करण्यासाठी आधारभूत करण्यात आला. या इंटेक्समध्ये चरितार्थाचे जे जिनस धरण्यात आले आहेत ते शक्यतोवर आवश्यकतेला लागतील तेवढे सर्व धरण्याचा प्रयत्न केला आहे; आणि 'किरकोळ जिनस' हे सदर तोपर्यंत धरण्यात येत नव्हते तेही यांत धरण्यात आले आहे.

किंमतीची आकारणी—फुपडे खेरीज करून बाकी चरितार्थाचे सर्व जिनस, चार जातीचे मासे, वांगी आणि भोंपळा ही भाजी यांच्या किंमतीचे आंकडे निरनिराळ्या उद्योगधंद्यांच्या बारा शहरांतील दोन दुकानांतील लेबर ऑफिस लिहून घेतें. चोळीचे रूण खेरीज बाकी सर्व सगळ्यांच्या किंमती शहरांत ज्या मिरण्यांची किरकोळ मालविक्रीची दुकाने आहेत, अशा निरनिराळ्या चार दुकानांकडून घेण्यात येतात आणि मासे, वांगी, भोंपळे यांच्या किंमती मुंबई शहरांतील म्युनिसिपल मार्केटच्या सुपरिटेण्डंटकडून घेण्यात येतात. वर्तमानपत्रे आणि रेल्वेभाडे यांची माहिती त्या त्या ऑफिसकडून मिळविण्यात येते.

किंमतीची मूळ इयत्ता—या किंमतीचे प्रमाण आकारतांना जुलै १९३३ पासून जुलै १९३४ दरम्यान ज्या किंमती होत्या, त्याप्रमाणे आकारण्यास मूळ आधार घरण्यात आल्या आहेत.

यादीचा (इंटेक्स) तपशील—या इंटेक्समध्ये जे पदार्थ घेण्यात आले आहेत, त्यांचे एकंदर पाच गट केले आहेत. (१) अन्न, (२) सरपण, (३) दिवाबत्ती, (४) कपडा आणि (५) भाडे व किरकोळ.

अन्न—अन्न या सदरांत पुढील २८ जिनस येतात. तांदूळ, पटणी, गहू, ज्वारी, बाजरी, तूरदाळ, चणे, गूळ, सासर, चहा चार प्रकारचे मासे, मटण, दुध, तुप, मीठ, तांबडी मिरची, चिंच, हळद, बटाटे, कांदे, वांगी, भोंपळे, सोबरेल तेल, गोडे तेल आणि तयार केलेला चहा. यांत बाकीची कडधान्ये नाहीत, पण त्यांचा सर्व तांदूळ, पटणी, गहू, ज्वारी आणि बाजरी यांत धरला आहे. चणे आणि तूरदाळ यांचा सर्व आपणास अनुकूळ लागतो असे ज्या कुटुंबांचे म्हणणे आले, त्या सर्वोपवदाच सरसकट धरला आहे आणि कडधान्याचा सर्व याच प्रमाणांत विभागला आहे. मेवाभिड्यांचा सर्व सासर आणि दुध याच सर्वांत आकारलेला आहे. मटणाशिवाय इतर प्रकारचे मांस लागेल तर तो सर्व मटणांतच धरला आहे. मिरची, मसाला, याचा सर्व मिरची, चिंच, हळद यांच्या किंमतीच्या सर्वांत २:१:१ या प्रमाणांत आकारला आहे. बटाटे आणि कांदे यांचा सर्व चणे आणि तूरदाळ यांच्यासारखाच मानला आहे आणि इतर भाजीपाल्याचा सर्व वांगी आणि भोंपळे यांत आला असे मानले आहे. डोकांच्या तेलोचा सर्व 'किरकोळ सर्व' या सदरांत धरण्यात आला असून इतर तेलोचा सर्व सोबरेल आणि गोडे तेल यांत विभागण्यात आला आहे. माशांचा सर्व सुकी आणि ताजी मासळी अशा दोन प्रकारचा १:२ या प्रमाणांत धरण्यात आला आहे. फराळाचा सर्व 'तयार चहा' या सदरांत घेतला आहे. बाकी जिनसांचा सर्व अन्न सदरांतील बाकी २१ जिनसांवर आकारण्यात आला आहे.

सरपण आणि दिवाबत्ती—या सदरांत कोळसा, जळाऊ लांकूड, केरोसीन तेल आणि आगपेट्या या जिनसा येतात. या चार जिनसा म्हणजे या सदरासाठी एकंदर सर्वांपैकी शेंकडा ९८.२५ प्रमाणाच्या होत. (अपूर्ण)

सांगली स्टेट से. को. बँक लि.
या बँकेच्या स्थापनेस ५ ऑक्टोबर, १९४१ रोजी २५ वर्षे पुरी होतात. तिची रौप्य ज्युबिली अंकिटकरचे पहिल्या आवडल्यात साजरी होणार आहे.
सांगली संस्थानचे मंत्री श्री. ब. शि. कोरे हे बँकेचे अध्यक्ष असून श्री. ना. पां. ठाणेदार हे मॅनेजर आहेत.
बँकेसंबंधी "अर्थी"च्या १७ सप्टेंबरचे अंकातील मजकुरांत सरकारां रोख्यांतील १ लक्ष, ८४ हजार रुपयाऐवजी १ लक्ष, ७४ हजार असे वाचवें.

मुकसानभरपाई
११ जून, १९४० च्या रात्री ब्रिटिश विमानांनी जुकून व्हॉड व जिनीव्हा ह्यांवर बॉम टाकले त्यामुळे झालेल्या मुकसानांची भरपाई म्हणून ब्रिटिश सरकारने दिवस सरकारकडे ११ लक्ष फ्रँक पाठविले आहेत.

अंबिसिनियामचे छलामगिरीचे उच्चाटन
अंबिसिनियाच्या बादशहांनी आपल्या देशातील गुलामगिरीचे उच्चाटन करण्याचे ठरविले आहे. काही वर्षांपूर्वीच र्थांचा असे करण्याचा वेत होता, परंतु इटलीने तो देश घेतल्यामुळे ते शक्य झाले नाही. अंबिसिनियाच्या समाजव्यवस्थेत एकवट फार फार होऊ नये, अशा वेतानेच सुधारणा घडवून आणण्यात येईल.

सहकारी संस्थांचे अहवाल

कोसमोस को. अर्बन बँक लि.

(वार्षिक सभा : २८-९-४१)

वर्षअखेर बँकेच्या सभासदांची संख्या २,२३९ आहे. भागांचे वसूल मांडवळ ९१,०४० रुपये असून गंगाजळी ठेव ३९,६९८ रुपयांची आहे. इतर फंड १५ हजारांचे वर आहेत. बँकेकडे एकूण ५ लक्ष, ९५ हजार रुपयांच्या ठेवी आहेत, म्हणजे ठेवींची रकम ४० हजारांनी वाढलेली आहे. अहवालाचे साली विशेष कर्जमागणी नव्हती. बँकेच्या जिद्दगाचे बाजूस २४३ हजार रु. रोस शिल्ड, १ लक्ष, ९ हजार रु. इतर बँकांत ठेवी, १३ लक्ष रु. इतर बँकांत मुदतीच्या ठेवी, १ लक्ष २३ हजार सरकारी कर्जरोसे (बाजार भावाने किंमत १ लक्ष, ३० हजार रु.), रोअर्स २५३ हजार रु., मालमचेवर कर्ज ७४३ हजार रु. कर्जांची बाकी १ लक्ष, ८७ हजार रु., सोने तारण कर्ज १५ हजार रु., ओव्हर-ट्राफ्टस ३६ हजार रु., इमारत १६ हजार रु., अशा रकमा आहेत. " अहवालाचे साली कर्जांची वसुली फार समाधानकारक झालेली आहे. " एकूण ३ लक्ष १३ हजारांच्या कर्जांच्या बाकपिकां २०३ हजार रुपये थकलेली बाकी आहे. " साच्या कर्जावरील वसुली तर उल्लेखनीय असून; गंतवर्षापेक्षा अहवालाचे साली थकबाकींचे प्रमाण कमी झाले आहे. " ६३% च्या बाहेर बँकेची थकबाकी नाही. अहवालाचे वर्षी बँकेने स्वतःच्या इमारतीकरिता लक्ष्मीरोडवर जागा विकत घेतली आहे, तिचेवर बांधकाम लवकरच सुरू होईल. अहवालाचे वर्षी बँकेस निवळ नफा ८,३७९ रुपये झाला, त्यांतून भागीदारांस ५% दराने डिव्हिडंड देण्यासाठी ४,५०० रुपयांचा विनियोग करावा, अशी डायरेक्टर बोर्डाची शिफारस आहे. श्री. श्री. रा. पाळंदे, एम. ए., एलएल. बी. हे बँकेचे अध्यक्ष असून श्री. मा. के. कुलकर्णी, बी. कॉम. हे मॅनेजर आहेत.

राजवाडे मंडळ पॉपल्स को. बँ. लि., घुळें

(वार्षिक सभा : २८-९-४१)

बँकेच्या भागीदारांस दरसाल मिळाणाऱ्या डिव्हिडंडपैकी काहीं अंश राजवाडे संशोधन मंडळास मिळावा, ह्या हेतूने स्थापन झालेल्या वरील बँकेची प्रगति चांगली होत असून इष्ट हेतुप्रमाणे मंडळास द्रव्यसहाय्य होत आले आहे व घुळें शहरातील निरानि-राळ्या प्रकारचा घंदा करणारांस व इतर नागरिकांना हलक्या व्याजाने कर्जाळ रकमा मिळण्याची सोय झाली आहे. डिव्हिडंडपैकी ३ पैशां कमी नाही व ३ पैशां जास्त नाही इतकी रकम (बँकेची मॅनेजिंग कमिटी उरवील ती) राजवाडे संशोधन मंडळास मिळते. बँकेच्या १३४८ सभासदांनी ४३,०९० रुपयांचे भाग घेतले आहेत, रिझर्व्ह फंडांत ८३ हजार रुपये व इतर फंडांत ११३ हजार रुपये आहेत व ठेवींची रकम १ लक्ष, ७५ हजार झाली आहे. बँकेने ६० हजारांचे सरकारी कर्जरोसे घेतले असून १ लक्ष, ८१ हजार रुपये कर्जाळ दिलेले आहेत. गंतवर्षी थकबाकीची रकम ८१३ हजार रुपये होती, ती आतां ७१ हजार झाली आहे. नफा वाटणीची रकम ६,४२४ रुपये होते, त्यांतून डिव्हिडंड ५% दराने दिले म्हणजे २१२८ रुपयांची रकम होते.

पोटानियमाप्रमाणे त्यांतील ३ रकम (५३२ रुपये) राजवाडे सं. मंडळास मिळेल. त्यासोरीज, मंडळास पोटानियमाप्रमाणे १३०७ रुपये मिळतील. बँकेची सुस्थिति कायम राहून ही गोष्ट साध्य होत आहे, ही गोष्ट अभिनेवनीय आहे. डॉ. मा. मं. कीर्तने, एम. बी. बी. एस. हे बँकेचे अध्यक्ष असून श्री. सं. बा. जोग हे मॅनेजर आहेत.

घुळें अर्बन को. बँक लि.

(वार्षिक सभा : २८-९-४१)

वरील बँकेच्या पटावर १३८१ सभासद असून भागांचे पोटी ८८,११५ रुपये जमा आहेत. ठेवींची रकम ३ लक्ष, ३४ हजार रुपये आहे. बँकेचा रिझर्व्ह फंड (७०३ हजार रु.) व इतर फंड मिळून १ लक्ष, २५ हजारांची रकम होते. बँकेने ८४ हजार रुपये रोस व इतर बँकांत ठेवलेले असून १ लक्ष, २७ हजार रुपये सरकारी रोसे, डिबिचर्स, इत्यादींत गुंतवलेले आहेत. कर्ज-सार्तां ३ लक्ष, ५६३ हजार रुपये येणें आहेत. कर्जपोटी लिहा-वांत घेतलेल्या घरांची किंमत १४ हजार रुपये भरते. बँकेची स्वतःची इमारत १३३ हजारांची आहे. एकूण सेळत्या मांड-वळाच्या ६ लक्ष, ३९ हजारांच्या रकमापैकी २ लक्ष, १३ हजार रुपये हें बँकेचे स्वतःचे (भागमांडवळ व रिझर्व्ह मिळून) मांड-वळ आहे. ही परिस्थिति अत्यंत समाधानकारक आहे. " बँकेचे कर्जदार मंत्रारकडे थकलेली बाकी १ लक्ष ६८३ हजार रुपये असून त्यापैकी १ लक्ष, ३०३ हजार रुपयांची हुदुमनाम्याची बाकी १८३ कर्जदारांकडे आहे. गंतवर्षापेक्षा थकलेली बाकी २४३ हजार रुपयांनी कमी आहे. " वर्षअखेर नफावाटणीसाठी १४३ हजार रुपये राहिले, त्यांतून भागीदारांस ७% दराने डिव्हिडंड देण्यासाठी ६,०६८ रुपयांचा विनियोग करावा, अशी बोर्डाची शिफारस आहे. श्री. शेकर शालू बढगुजर हे बँकेचे अध्यक्ष असून मि. शेख अम्जन शेख कासम मास्तर हे मॅनेजिंग डायरेक्टर व श्री. ए. एस. देशपांडे, बी. कॉम. हे मॅनेजर आहेत.

बाई अर्बन को. बँक लि.

(वार्षिक सभा : २१/९/४१)

वरील बँकेच्या २९८ सभासदांनी २०,१५० रुपयांचे भाग घेतले आहेत. रिझर्व्ह फंड ११,३४३ रुपयांचा असून इतर फंडांत ४,२०९ रुपये आहेत. बँकेकडे एकूण ५३ हजारांच्या ठेवी आहेत. बँकेने २९३ हजार रुपये रोस अगर इतर बँकांत ठेवले असून ५२ हजारांची कर्जे दिली आहेत. थकबाकींचे प्रमाण ५४.९% आहे. म्हणजे, हें प्रमाण १.५% ने वाढले आहे. " सदर थकबाकींतून बँकेस लवकर मुक्त करणेस कर्जदारांची सहानुभूति मिळाल्यास थकबाकींचे प्रमाण कमी होऊन बँकेस वरचा वर्ग लाभेल. " बँकेस वाटणीकरिता निवळ नफा २,७९० रुपये रहात आहे, त्यांतून भागीदारांस ४३% दराने डिव्हिडंड देण्यासाठी ८१७ रुपये मंजूर झाले. श्री. ग. पां. सावणे, बी. ए., एलएल. बी. हे बँकेचे अध्यक्ष आहेत व अं. गो. जोग, बी. ए. हे ऑन-ररी सेक्रेटरी आहेत.

ग्वाल्हेरमधील सहकारी चळवळ

ग्वाल्हेर संस्थानातील जिल्हा सहकारी इन्स्पेक्टरांची एक परिषद ग्वाल्हेर येथे सहकारी सोसायट्यांचे डायरेक्टर, श्री. पी. एस. मेहता, बी. ए., एलएल. बी. ह्यांचे अध्यक्षतेसाठी नुकतीच भरली होती. श्री. मेहता ह्यांनी आपल्या सुरवातीच्या भाषणांत सोसायट्यांच्या सभास्थितेचे विवेचन केले व त्यांची स्थिति चिंतनीय आहे व त्यांची सुधारणा त्यांनी आसून दिलेल्या कार्यक्रमाप्रमाणे घडवून आणण्याचे महत्त्व अतिशय आहे, असे सांगितले. इन्स्पेक्टरांनी आपले काम जनतेच्या उच्च ध्येयाने प्रेरित होऊन करावे, असेहि त्यांनी कळकळीने सांगितले. परिषदेमध्ये सहकारी सात्याचे घोरण व कार्यपद्धति, पैशाचा पुरवठा, बसुली, ऑडिट, पुनर्घटना व लिक्विडेशन, इत्यादि अनेक प्रश्नांची चर्चा झाली. शेतर्की पतपेढ्यांच्या सभासदांस नवीन कर्जे बावयाची ती त्यांच्या जिदगीपेक्षा परतफेडीच्या पात्रतेकडे पाहून द्यावीत, हा ठराव मंजूर झाला. अध्यक्षानां समारोप केल्यावर व आमारादर्शनांतर परिषदेचे काम संपले.

सहकारी दिन

अलीकडे सहकारी चळवळीचा प्रचार व शैक्षणिक कार्यात बौध्दिक वित्तून येथे. लागण्यासुद्धे सहकारी सात्याच्या प्रेरणेने पुणे शहरातील प्रमुख कार्यकर्त्यांची अनौपचारिक सभा नुकतीच चोळावण्यात आली होती. तीमध्ये असे ठरले की, हे कार्य डिस्ट्रिक्ट बोर्ड ऑफ युनियनचे विद्यमाने व्हावे. यंदा सहकारी दिन मोठ्या प्रमाणात साजरा व्हावा. या कामाकरिता डिस्ट्रिक्ट व युनियन बोडांनी कांहीं प्रमुख कार्यकर्त्यांस कोऑप्ट करून घेतले. त्या कमिटीने पुणे सेंट्रल को-ऑपरेटिव्ह बँकेचे चेअरमन श्री. महादेव घोडो विद्वांस यांस आपले चेअरमन म्हणून निवडले आहे. या कमिटीने असेहि ठरविले की सहकारी दिन साजरा करण्याची पूर्व तयारी करण्याकरिता सदर कमिटीचे सभासदांनी दर शनिवारी सायंकाळी साडेगांच वाजता पुणे सेंट्रल को-ऑपरेटिव्ह बँकेचे हॉलमध्ये विचारविनिमय करण्याकरिता जमत जावे व या कार्याविषयी आस्था वाढावण्यास सर्व सहकारी बंधुंस जाहीर निर्मंत्रण देऊन पाचारण करावे. तरी सदर ठिकाणां व सदर वेळी सर्व सहकारी बंधुंनी हजर राहात जावे व आपल्या सहकार्यांचा फायदा या कार्यास द्यावा अशी सदर कमिटीचे चिटणीस विनंति करतात.

ससून मिल गुपमधील कामगारांच्या पतपेढ्या

ससून मिल गुप (मुंबई व ठाणे) मधील कामगारांच्या एकंदर २० पतपेढ्या आहेत. कामगारांच्या पतपेढ्या सुरळीत व सुस्थवस्थित चालवण्या म्हणून कंपनीने निरनिराळ्या सवलती दिलेल्या आहेत; त्यांत सालील गोष्टींचा प्रासुल्याने उद्देश केला पाहिजे.

- १ पगार-पत्रकांतून हतेवसुली
- २ बँकेतून पैसे ने-आणण्याची व्यवस्था.
- ३ मिलकर्मचारींमध्ये पैशांची देवघेव.
- ४ पतपेढीच्या कामकाजांत भाग घेण्यासाठी मिल अधिकार्यांना वेण्यांत आलेली सवलत.
- ५ देसरेल, सहायसलत यांसाठी स्वतंत्र वेल्फेअर सात्याची योजना करी.

दि बँक ऑफ इंडिया लि.

[स्थापना : १९०६]

अधिकृत भांडवल	रु. २,००,००,०००
वसूल झालेले भांडवल	रु. १,००,००,०००
रिझर्व फंड	रु. १,१५,५०,०००

मुख्य कचेरी : ओरिएण्टल बिल्डिंग, मुंबई.
 मुंबईमधील शाखा : जुलियन एक्सचेंज, कुलाबा, काळबादेवी आणि मलबार हिल.

इतर शाखा : अहमदाबाद (मद्र. मुख्य ऑफिस), अहमदाबाद (एलिस मिज शाखा), अहमदाबाद (स्टेशन शाखा), अचेरी (मुंबई शेजारी), रात्रे (मुंबई शेजारी), कलकत्ता (ब्रॉडव्हे स्ट्रीट, मुख्य ऑफिस), कलकत्ता (मद्रा बसार्), कलकत्ता (बोरिंग स्ट्रॅअर), जमशेदपूर, कराची, नागपूर (किंजवे), नागपूर (इतवारी बसार्), पुणे, पुणे शहर, राजकोट, सुरत.

लंडन एजन्ट्स : वेल्थमिन्टर बँक लिमिटेड.
 डायरेक्टर्स : सर जुनीअल व्ही. मेहता, के. सी. एस्. आय. (अग्रह), श्री. अंबालाल सारामाई, सर जोसेफ के. नाईट (रज्जेर) मि. ए. गेडिस, सर कावसजी जल्लिगर, बॅरोनेट, के. सी. आय. ई., ओ. बी. ई. ३, मि. दिनशा के. दार्जी, श्री. रामनिवास रामनारायण, मि. आर. एल. फेराई.

करंट डिपॉझिट अकाउंटस :
 दारोजच्या रु. ३०० ते रु. १,००,००० एकमेव शिलेवर ३% दराने व्याज दिले जाते. रु. १,००,००० वरील व्याज सास योजनेने दिले जाते. सहाय्यी असेर व्याजाची किमान रक्कम ५ रु. पेसा कमी झाल्यास व्याज दिले जात नाही. कायम, अल्प मुदतीच्या व सेव्हिंग बँक ठेवी योग्य व्याजाने स्वीकारल्या जातात. व्याजाचे दर पत्रद्वारे. वित्त व सेटलमेंट्सप्रमाणे बँक एक्सचेंजदर व दृष्टी म्हणून काम करते. सर्व तऱ्हेचे दृष्टीचे काम केले जाते. नियम अर्ज करून मागवावेत.
 बँकेतबंधी नेहमीचा सर्वतामान्य व्यवहार केला जातो.

एन्चन्स—टी. आर. लालबाणी

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र लि.

हेड. ऑफिस : पुणे शहर.
 स्थानिक शाखा : डेक्कन जिमखाना, पुणे ४.
 मुंबई शाखा : दलाल स्ट्रीट, फोर्ट, मुंबई.
 अधिकृत भांडवल : रु. १०,००,०००
 विक्रीस काढलेले भांडवल : रु. ५,००,०००
 संपलेले भांडवल : रु. ३,८८,५५०
 वसूल झालेले भांडवल : रु. १,९४,०२५
 एकूण सेव्हते भांडवल : रु. ३१,००,०००

डायरेक्टर्स

प्रो. वा. गो. काळे, अध्यक्ष
 श्री. डॉ. कृ. साठे
 श्री. न. ग. पवार
 श्री. व्हा. वि. रानडे
 श्री. वा. पु. वर्दे
 श्री. मा. रा. जोशी
 श्री. श्री. गो. मारटे
 श्री. र. चि. सोहोनी
 मि. फ. दो. पदमजी
 बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात. शेअर व सरकारी रोखे यांची सुरेदीविक्री कसोशीने करून दिली जाते.
 बँकेच्या शेअरवर १९४० असेर पुन्या होणाऱ्या वर्षी द. सा. द. शेकडा ४ टक्के करमाफ दिव्हिडेंड दिले गेले. बँकेची शेअरविक्री चातू आहे.
 म. वि. गोखले
 मॅनेजर.

निवडक बाजारभाव

बँक रेट (२८ नोव्हेंबर, १९३५ गव्हन) ३%

सरकारी आणि निमसरकारी रोखे

५% करमाफ लोन (१९४५-५५)	१११-५
४% १९४३	१०४-०
३% निगमुद्धत	१६-०
३% १९४०-५०	१०३-२
३% (१९६३-६५)	१५-१
२% १९४८-५२	१०५-२
४% पोर्ट ट्रस्ट (लाभ मुद्धत)	१०९-८
४% मुंबई म्युनिसिपल (लाभ मुद्धत)	१०९-८
४% व्हेस्टर कर्ज (१९५३-६३)	११५-०
५% व्हेस्टर कर्ज (१९५५)	१२६-०

मंडळ्यांचे भाग

(कंसातील पहिला आकडा मागाची वर्षेनी किंमत, दुसरा आकडा वचल शालेई मांडवल व कंसांनंतरचा आकडा वार्षिक विभिन्न वंशवित्तो.)

बँका

बँक ऑफ इंडिया (१००-५०) ११%	१४६-१२
बँक ऑफ बरोडा (१००-५०) १०%	११५-८
सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया (५०-२५) ९%	४८-८
इंपीरियल बँक (५००) १२%	१६१५-०
कनि. मॉ. को. बँक (५०) २ रु.	५३-८
रिसर्व्ह बँक (१००) ३%	११२-०

बीज

बीजे ट्यूबे ऑर्डि. (५०) १२%	१५८-०
कराची (१००) ९%	२०६-६
पुणे इलेक्ट्रिक (१००) ९%	२१७-८
टाटा पावर ऑर्डि. (१०००) ५%	१८०५-०
आय थॅली ऑर्डि. (१०००) ४%	१४५५-०

रेल्वेज

गॉड-नारामती (१००) ४%	१०४-८
गोचोप-जामनेर (१००) ३%	९३-०
अहमदाबाद प्रांतज (५००) १%	८७३-२-०
तापी थॅली (५००) ०%	६६२-८

इतर

बेलापूर शुगर (५०) १० रु.	२५१-०
इन्फ्रेस्ट्रुमेंट ट्रस्ट (१००-५०) २ रु.	५४-०
शिवा स्वामि (१५) १ रु.	२३-१५
न्यू इंडिया विमा (४५-१५) १ रु. ८ आ.	५१-०
ओरिएंटल विमा (२००) १२% रु.	४४५-०
टाटा आयर्न प. प्र. (१५०) ९%	२१५-०
टाटा आयर्न डु. प्र. (१००) ५% रु.	१५१-१२
टाटा आयर्न ऑर्डि. (४५) १५ रु.	३९९-०
टाटा आयर्न डिफंड (३०) १७२ रु. १० आ. ७ प्र.	२०९-०
बसोसिप्टेड सिमेंट (१००) ५ रु.	१५३-८

सोने-चांदी

सोने (मिंट) मन्चेक सोब्यात	४२-५-६
चांदी मन्चेक १०० सोब्यात	६२-१५-३

संजीवन हेअर टॉनिक

दारुणा, कॅस गळणें व टकल
ह्यावर अनुभवीक उपाय
संजीवन मॅन्युफॅक्चरिंग कॅ., अहमदाबाद

“ अर्थ ” ग्रन्थमालेंतील पुस्तके

व्यापार, उद्योगधंदे, शेती, सहकार, बँकिंग इत्यादि
विषयांवरील सोपी व व्यावहारिक उपयुक्ततेचीं
लोकप्रिय पुस्तके.

१ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
दुसरी आवृत्ति किं. १ रु. ८ आ.

२ रिझर्व्ह बँक : किं. १ रु.

३ व्यापारी उलाढाली : किं. १ रु.

४ सहकार : किं. २ रु.

१ भारतीय अर्थशास्त्र : किं. ५ रु.

२ अर्थशास्त्र : किं. ३ रु.

अर्थशास्त्र, बँकिंग, सहकार इत्यादि विषयांवरील
इतर पुस्तकेहि पुरविली जातील.

अर्थ ग्रन्थमाला, पुणे ४.

पुण्यांत आल्यावर

सुशिक्षितांनीं सुरु केलेल्या

OUR HOME

या

कमालींच्या स्वच्छ, सात्विक व पुष्टिदायक

निवास भोजनालयांत

उत्तरण्यास या.

मध्यवर्ती, हवाशीर मोकळी जागा व सर्व सुखसोयी

याच एका ठिकाणीं

अनुभवास येतील.

अवर होम,

६१९ शनिवार पेठ, नातूंचे हौदासमोर, पुणे.

पावसाळ्यांतील उपयुक्त औषधे

❖ संग्रह करा ❖

कॉलरा गोळी, संजीवनी गुटी, कुटजारिष्ठ

पाचकवटी, पंचकोलासव

तसेंच

पंडुरोगावरील अप्रतिम गुणकारी

—: रक्तवर्धक :—

सुवर्णकल्प, बालजीवन, अस्थिपोषक,

रक्तशोधक, कफनाशक हीं पेटंट

औषधे मागवा

मुख्य दुकान—गणपति चौक, लक्ष्मीरोड, पुणे

आयुर्वेद रसशाळा पुणे, लि.

सर्व तऱ्हेची कापड छपाई व रंगाई (Calico Printing and Dyeing) करणारा कारखाना.

'पायोनियर डाईंग हाऊस'

कोषाचे कापड (Casement cloth), दाराचे पट्टे, टेबल कव्हर इ. टिकाऊ रंगाचे, स्वदेशी तयार मिळतात. कारखाना:—

भिकारदास मारुती रोड, दातेवाडी, पुणे.

मधुमेहावरील
औषध

तीन आठवड्यांचे
औषधास फक्त रु. ७

— मागविण्याचा पत्ता —

मॅनेजिंग डायरेक्टर, वरल प्रॉडक्ट्स
कंपनी लिमिटेड.

१२३ ए, सदाशिव, पुणे २.

रिसबूड ब्रदर्स, टेलर्स

वक्तशीरपणा व फिटिंग ह्याची गॅरंटी

Prop. M. V. Risbud, B. A.

सदाशिव पेठ हौदानजीक, पुणे २.

महिलांचे भरतकाम व विणकामाच्या सामानाचें दुकान

एम्ब्रॉयडरी मार्ट

६१६, शनिवार पेठ, पुणे २.

राहणची व भोजनाची उत्तम सोय

फोन नं. ७७९ गणपति चौक

व्यवस्थापक

सरकारी डिप्लोमा मिळाल्यानंतर पुढील प्रॅक्टिस व धंदेशिक्षण घेऊन
जर्निमन टेलर व्हा.

मुदत सहा ६ महिने, फीसह सर्व खर्च ६० रु., अगदी नवीन विद्यार्थ्यांस
फीसह सर्व ११० रु. मुदत १ वर्ष

फराडकर टेलर्स अँड केडिमी, ६७२ सदाशिव, पुणे.

N. V. WADNERKAR

Gold & Silver Smith, Jeweller & Engraver,
Electro-plater & Manufacturer of Sporting
Trophies, Medals, Cups etc.

- - Raviwar Peth, Saraff Bazar, - -

POONA CITY.

अर्थशास्त्र

लेसकः—प्रो. वा. गो. काळे व प्रो. द. गो. कर्वे
पुस्तकांच्या सुमारे ३००; किंमत ३ रुपये
या ग्रंथांत अर्थशास्त्राच्या सर्वसामान्य सिद्धान्तांचे विवेचन केले
आहे.

‘अर्थ’ ग्रन्थमाला.

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली

महायुद्धाची जाणीव ! कपड्यांच्या खर्चात काटकसर करा. एक वेळ येऊन
स्वतःची खात्री करा व पैशाचा मोबदला घ्या.

बंबाचे
माडीवर

महिंद्रकर ब्रदर्स

तयार कपड्यांचे व्यापारी

बुधवार
चौक,
पुणे

३ पत्र पुणे, पेट ऑफिस घ. नं. ६२५/१ आर्यभूषण छापखान्यात रा. विठ्ठल हरि बर्वे, यांनी छापिले व
रा. श्रीपाद रामन काळे, पी. ए., यांनी ‘दुर्गाविनायक,’ भांडुर्वा, घ. नं. ६२५/१३, पुणे शहर, येथे प्रसिद्ध केले.